

Leṭâ'ifu'z-zurâfâ' (nşr. Kâsım es-Sâmerrâî), Leiden 1978, s. 83-84; a.mlf., *Leṭâ'ifu'l-luṭf* (nşr. Ömer Esad), Beyrut 1400/1980, s. 113-114; Mâverdi, *Teshîlû'n-nazar* (nşr. Rıdvân es-Seyyid), Beyrut 1987, s. 126, 131, 132; Ebû İshak el-Husri, *Zeh-rû'l-âdâb* (nşr. Ali Muhammed el-Bicâvî), Kahire 1969-70, s. 203-205, 427, 949-950; Hatîb, *Târîḫü Bağdâd*, XII, 18-19; Zemahşerî, *Rebî'u'l-eb-râr* (nşr. Sehîm en-Naîmî), Bağdad 1980, III, 125, 138, 264; Sem'ânî, *el-Ensâb*, VI, 203; İbnü'l-Cev-zî, *el-Muntaẓam* (Atâ), II, 45; XI, 45; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdebâ'*, III, 64-86; XIV, 51-53, 54, 55-56; Muhyiddin İbnü'l-Arabî, *Muḥâḍaratü'l-ibrâr*, Kahire 1968, II, 412, 490; Safedî, *el-Vâfi*, XXI, 297-298; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, IV, 242-243; Sezgin, *GAS*, II, 58, 83; Ahmed Emîn, *Ḍuḥa'l-İslâm*, Beyrut 1351/1933, I, 146-147, 257; *Hediyyetü'l-ârifin*, I, 668-669; Fuâd Seyyid, *Fihristü'l-maḥtûṭât*, Kahire 1380/1961, I, 228-229; M. Zakerî, "Ali İbn 'Ubaida ar-Raiḥânî", *Oriens*, XXXIV (1994), s. 76-102; D. M. Dunlop, "al-Balkhî", *Et'* (İng.), I, 1003.

İSMAİL DURMUŞ

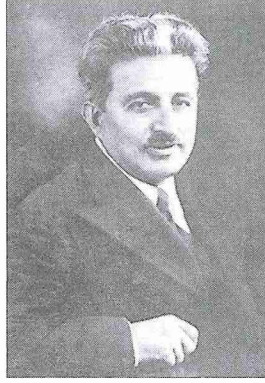
REYHÂNÎ, Emîn b. Fâris

(أمین بن فارس الربحاني)

Emîn b. Fâris b. Antûn er-Reyhânî
(1876-1940)

Lübnanlı edebiyatçı ve düşündür.

24 Kasım 1876'da Beyrut'un kuzeydoğusunda Füreike köyünde doğdu. Hıristiyan Mârûnî bir aileye mensuptur. Evini saran fesleğenler (reyhan) sebebiyle Reyhânî nisbesini almıştır. İlk öğrenimini köyünde tamamladı. Tüccar olan babasının işleri için amcasıyla birlikte 1888'de Amerika Birleşik Devletleri'ne gitti. New York'ta öğrenimine devam ettiği yıllarda bir yandan da ailesinin işlerine yardım etti. Öğrenciliği sırasında William Shakespeare ile Victor Hugo'nun eserlerini tanıması edebiyata ve tiyatroya ilgisini arttırdı. Gezici bir tiyatro grubuyla altı ay süren bir turneye çıktı. Bir süre gece okuluna devam ettikten sonra 1897'de New York Law School'da hukuk eğitimine başladı. Ertesi yıl hastalanınca eğitimini yarıda bırakmak zorunda kaldı. Lübnan'a dönerek bir okulda İngilizce öğretmenliği yapmaya başladı. Bu arada Arapça'sını geliştirdi. Ömer Hayyâm, Ebû'l-Alâ el-Maarrî ve İbn Haldûn gibi şair ve düşünürlerin eserlerini okuma fırsatı buldu. Ardından New York'a dönüp ailesinin ticarî işleriyle ilgilenmeye devam etti (1899). Ebû'l-Alâ el-Maarrî'nin rubâîlerini *The Quatrains* adıyla İngilizce'ye çevirip yayımladı. Bu yıllarda özellikle Amerikalı filozof Ralph Waldo Emerson ve Walt Whitman'ın etkisi altında kaldı. New York'ta Arapça yayımlanan haftalık *el-Hüddâ* gazetesinde takma adlarla makaleler yazdı.

Emîn b. Fâris
er-Reyhânî

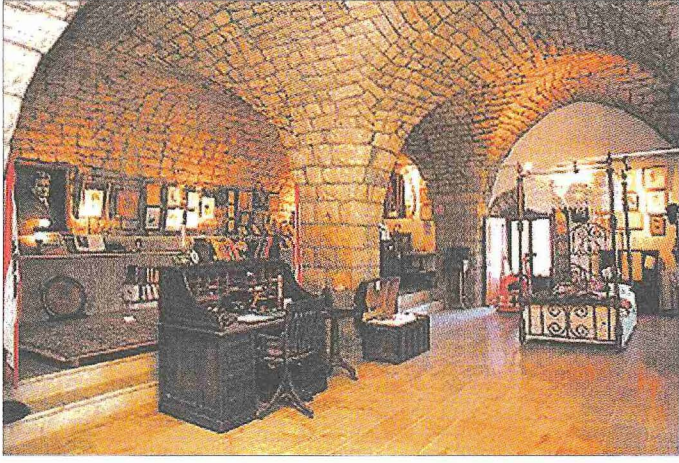
1905'te Lübnan'a döndü ve Suriye Protestan Koleji'nde (daha sonra Beyrut Amerikan Üniversitesi) ders vermeye başladı; bir yandan da edebiyat çalışmalarına devam etti. Gazetelerde ve özellikle Şibl Demmûs'un *el-İşlâḫ* gazetesinde Osmanlı idaresi aleyhinde birçok makalesi yayımlandı. II. Abdülhamid yönetimini eleştiren 'Abdülhamid fi'l-Âsitâne adlı oyunu Beyrut'ta sahneye konuldu. Bu dönemde Füreike'deki evi edip ve düşünürlerin uğrak yeri oldu. İttihat ve Terakkî yönetimi tarafından takibata uğrayan Muhammed Kürd Ali'yi bir müddet burada sakladı. *The Book of Khalid* adlı ilk romanını bu sırada kaleme aldı. Kendisine Arap dünyasında büyük ün kazandıran ve "Füreike filozofu" olarak anılmasına sebep olan *er-Reyhâniyyât* adlı makalelerini iki cilt halinde neşretti. New York'a dönerken uğradığı Paris ve Londra'da başta Halîl Cibrân olmak üzere pek çok edebiyatçı ile tanışma imkânı buldu. *The Book of Khalid*'i New York'ta yayımladı (1911).

1916 yılında Amerikalı ressam Bertha Case ile evlendi. Ertesi yıl eşiyile birlikte, I. Dünya Savaşı'na sona erdirmek isteyen Papa XV. Benedict'i ziyaret etti. Daha sonra Filistin sorunuyla ilgili olarak Amerika Birleşik Devletleri'nin eski başkanlarından Theodore Roosevelt ile görüştü. Aynı yıl New York'ta Suriye ve Lübnanlılar'ı Türkler'e karşı İtilâf devletleri saflarında birleşmeye çağıran Suriye ve Cebelilübnan Hürriyet Birliği'nin kurucuları arasında yer aldı. 1919'da toplanan Hague Barış Konferansı'nda ve 1921'de Washington'da düzenlenen Silâhlanmanın Sınırlandırılması Konferansı'nda Arap dünyasını temsil etti. Hayatını Doğu ile Batı'nın yakınlaşması, Arap topraklarının Osmanlı yönetiminden kurtarılması ve Filistin topraklarında etkinliklerini arttıran yahudilerle mücadeleye adayan Reyhânî 1922 yılında Araplar'ın yaşadığı bölgeleri ziyaret ederek Şerîf Hüseyin, İmam Yahyâ b. Muhammed,

Abdülazîz b. Suûd, Ahmed Câbir es-Sabâh ve I. Faysal gibi Arap liderleriyle görüştü. Gözlemlerini daha sonra kitap halinde yayımladı (*Mülükü'l-ʿArab; Târîḫü Necdi'l-ḥadis; Arabian Peak and Desert*). 13 Eylül 1940'ta Füreike'de öldü.

XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Amerika kıtasına göç eden Araplar'ca geliştirilen edebiyatın (bk. MEHCER EDEBİYATI) önde gelen isimlerinden olan Emîn er-Reyhânî hakkında 100 civarında kitapla pek çok makale yazılmış ve doktora tezleri yapılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde adına bir enstitü kurulmuş (The Ameen Rihani Institute), eserleri birçok dile çevrilmiş ve Füreike'deki evi müze haline getirilmiştir. Bir Arap milliyetçisi olan Reyhânî hayatı boyunca birleşik bir Arap devletinin kurulmasını hayal etmiş, Arap liderlerini bir araya getirmek için yoğun çaba harcamıştır. Hıristiyanlık dışındaki dinlere karşı hoşgörülül olmakla birlikte onun din adamlarına karşı olumsuz bir tavır sergilediği görülmektedir. Osmanlı yönetiminin devrilmesi için mücadele etmesine rağmen bir konuşmasında Osmanlılar'ın farklı din mensuplarına gösterdiği müsamaha sayesinde iyi bir yere ulaştığını ifade etmesi dikkat çekicidir (*er-Reyhâniyyât*, I, 40). Muhammed Hüseyin Kaşîfülgitâ; Emîn er-Reyhânî, Anistâs el-Kermelî ve Corcî Zeydân ile yaptığı tartışmaları *el-Mürâca'âtü'r-Reyhâniyye* adlı eserinde toplamıştır (I-II, Beyrut-Sayda 1331).

Eserleri. Reyhânî Arapça ve İngilizce pek çok eser kaleme almış, eserlerinin bir kısmı ölümünden sonra kardeşi Albert er-Reyhânî tarafından yayımlanmıştır. Henüz basılmamış eserleri Füreike'deki Emîn er-Reyhânî Müzesi Arşivi'nde bulunmaktadır. *Arapça Eserleri: Nübze fi's-sevretü'l-Firenciyye* (New York 1902); *el-Muḥâlefe-tü's-sülâsiyye fi'l-memleketi'l-ḥayevâniyye* (New York 1903; *Hayvan Krallığın-da Üçlü Dayanışma* adıyla Muammer Sarıkaya tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir [İstanbul 2002]); *el-Mekkârî ve'l-kâhin* (New York 1904); *er-Reyhâniyyât* (edebî, felsefî, siyasî ve içtimai konulardaki makalelerden oluşur; I-II, Beyrut 1910-1911; III-IV, Beyrut 1923-1924); *Zenbakatü'l-Ġavr* (New York 1914; Beyrut 1963); *Mülükü'l-ʿArab ev riḫletün fi'l-bilâdi'l-ʿArabîyye* (Beyrut 1924, 1929, 1951); *Târîḫü Necdi'l-ḥadis* (Beyrut 1928, 1954); *en-Nekbât* (Beyrut 1928, 1948); *et-Taṭarruf ve'l-İşlâḫ* (Beyrut 1928, 1930, 1950); *Entümü's-şu'arâ* (Beyrut 1933, 1953); *Ve-fâ'üz-zamân* (Beyrut 1934); *Fayşalü'l-evvel* (Beyrut 1934); *Ḳalbü'l-İrâḳ* (Beyrut

Emîn b. Fâris er-Reyhânî'nin müze haline getirilen evi

1935, 1957, *Irak'ın Kalbi* adıyla Muammer Sarıkaya tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir (İstanbul 2006)); *Kalbü Lübnân* (Beirut 1947, 1958); *Hâricü'l-harîm* (Beirut 1948); *Sicillü't-tevbe* (Kahire 1951); *el-Mağribü'l-Akşâ* (Kahire 1952); *Nürü'l-Endelüs* (Kahire 1952); *Hütâtü'l-evdiye* (Beirut 1955); *el-Kavmiyyât* (Beirut 1956); *Vü-cûhun Şarkıyye Garbiyye* (Beirut 1957); *Edeb ve fen* (Beirut 1957); *Resâ'ilü Emîn er-Reyhânî* (Beirut 1959); *Şezerât min 'ahdi's-sibâ* (Beirut 1980); *Kışşatî ma'a Mey (Ziyâde)* (Beirut 1980); *Vasıyyetî* (Beirut 1982).

İngilizce Eserleri: *Myrtle and Myrrh* (Boston 1905); *The Book of Khalid* (New York 1911); *The Descent of Bolchevism* (Boston 1920); *A Chant of Mystics and Other Poems* (New York 1921); *The Path of Vision* (New York 1921); *Maker of Modern Arabia [Ibn Saoud of Arabia, His People and his Land]* (London 1928); *Around the Costs of Arabia* (London 1930); *Arabian Peak and Desert* (London 1931); *The Fate of Palestine* (Beirut 1967); *Critiques in Art* (Beirut 1999); *Letters to Uncle Sam* (Washington 2001); *Wajdah* (Washington 2001); *The White Way and the Desert* (Washington 2002); *The Lore of Arabian Nights* (Washington 2002); *Turkey and Islam in the War* (henüz yayımlanmamış olan bu eser Emîn er-Reyhânî Müzesi Arşivi'nde bulunmaktadır). **Tercümeleri:** *The Quatrains of Abu'l-'Alâ* (New York 1903); *The Luzümiyyât of Abu'l-'Alâ* (New York 1918).

BİBLİYOGRAFYA :

Emîn er-Reyhânî, *er-Reyhâniyyât*, Beirut 1987, tür.yer.; a.mlf., *Mülükü'l-'Arab*, Beirut 1987, tür.yer.; İsfâ en-Neşâşîbî, *el-Luğatü'l-'Arabiyye ve'l-üstâz er-Reyhânî*, Mısır 1928; Cemil Cebr, *Emîn er-Reyhânî*, Beirut 1947; Raif Hüri, *Emîn Reyhânî*, Beirut 1948; Mârûn Abbûd, *Emîn er-Reyhânî*, Kahire 1952; Sâmî el-Keyyâfî, *Emîn er-Reyhânî*, Kahire 1960; M. Ali Mûsâ, *Emîn er-Rey-*

hânî, Beirut 1961; Albert er-Reyhânî, *er-Reyhânî ve mu'âşırüh*, Beirut 1965; a.mlf., *Where to find Ameen Rihani: Eyne tecidü Emîn er-Reyhânî*, Beirut 1979; Salma Khadra Jayyusi, *Trends and Movements in Modern Arabic Poetry*, Leiden 1977, s. 86-91; İsfâ Mihâil Sâbâ, *Emîn er-Reyhânî*, Kahire 1980; Hannâ el-Fâhürî, *el-Mücezz fi'l-edebî'l-'Arabî ve târihih*, Beirut 1985, IV, 320-339; H. Frederick Eilts, "Ameen Rihani and the Hijaz-Najd Conflict: An Abortive Peace Mission", *Law, Personalities and Politics of the Middle East: Essays in honour of Majid Khadduri* (ed. J. Piscatory – G. S. Harris), Boulder 1987, s. 93-123; *Emîn er-Reyhânî: Râ'idün nehda'î min Lübnân*, Beirut 1988; Muhammed Dekrûb, *Hamsetü rüvvâd yuhâvirüne'l-'aşr*, Dimaşk 1992, s. 14-50; İbrâhim b. Abdullah el-Hâzimî, *Mevsû'atü a'lâmi'l-'kamî'r-râbi' 'aşer ve'l-hâmis 'aşeri'l-hicri fi'l-'âlemi'l-'Arabî*, Riyad 1419, III, 983-991; Hüseyin Yazıcı, *Göç Edebiyatı*, İstanbul 2002, s. 181-204; Sâlih Zehrüddin, *Mevsû'atü ricâlât min bilâdi'l-'Arab*, Beirut 2001, s. 81-94; Ahmed Ebû Hâka, "Emîn er-Reyhânî ve edebî'r-nihle", *el-Fikrû'l-'Arabî*, IX/51, Beirut 1988, s. 119-132; G. P. Nash, "Ameen Rihani and the Colonization of Arabia, 1909-1939", *al-Abhath*, XLII, Beirut 1994, s. 97-121.

CENGİZ TOMAR

REZİLET

(الرذيلة)

Faziletin karşıtı olarak kötü huy, erdemsizlik anlamında kullanılan ahlâk terimi (bk. FAZİLET).

REZİN (Benî Rezîn)

(بنو رزين)

Endülüs'te hüküm süren mülükü't-tavâiften biri (1013-1104).

Kuzey Afrika'nın Berberî topluluklarından Hevâre kabilesinin bir kolu olup adını VIII. yüzyılda Târik b. Ziyâd ile Endülüs'e giden Rezîn el-Bernusî'den almıştır. Muh-

temelen Târik b. Ziyâd'ın ordusundaki Berberîler'le birlikte Endülüs'e giden kabile önce Kurtuba'ya (Cordoba) yerleşmiş, ardından Künke (Cuenca) dağlarında bulunan Şentemeriyetüşşark (Santa Maria de Oriente) bölgesine göç etmiştir. Daha sonra Sehletü Benî Rezîn adı verilen bölge günümüzde Albarracın adıyla tanınmaktadır. Endülüs'teki valiler dönemi boyunca Berberî kabilelerini etkileyen çatışmaların dışında kalan Benî Rezîn, Halife III. Abdurrahman'ın daveti üzerine 324'te (935-36) Elbe (Alava) bölgesinde hristiyanlara karşı yapılan akınlara katıldı. Kaynaklarda kabilenin adı ilk defa bu vesileyle geçmektedir. III. Abdurrahman, müslümanların yenilgiyle sonuçlanan 327 (939) yılındaki Şemenka (Simancas) savaşından sonra askerî politikasını köklü bir şekilde değiştirdi. Kendisi savaşlara katılmayıp aralarında Benî Rezîn'in de bulunduğu sınır bölgelerinden önemli kabile reislerini göndermeye başladı. Böylece Benî Rezîn Endülüs'te büyük bir önem kazandı. Kurtuba, Benî Rezîn ile komşularından Tücbîler arasında meydana gelen ve bölge güvenliğini tehdit eden kavgaya müdahale etmek zorunda kaldı. 346'da (957) Benî Rezîn'in reisi Mervân b. Hüzeyl ve 361'de (971-72) Yahyâ b. Hüzeyl, Halife II. Hakem'i ziyaret ettiler. Bu ziyaretler sırasında bölge üzerindeki hâkimiyetlerini teyit edecek şekilde ağırlandılar.

II. Hişâm ve hâcib İbn Ebû Âmir el-Mansûr döneminde yapılan savaşlara katılan Benî Rezîn, Mansûr'un ölümünü (392/1002) takip eden ve Endülüs Emevî hilâfetinin yıkılışına kadar süren karışıklıklar boyunca bölgedeki hâkimiyetini ve itibarını korudu. Kabile, Süleyman el-Müstâin'in halife olarak tanınmasından sonra 403 (1013) yılında reisleri Ebû Muhammed Hüzeyl b. Abdülmelik b. Halef'in (İbnü'l-Asla', İbn Rezîn el-Berberî) önderliğinde bağımsızlığını ilân etti. Kaynakların politik kabiliyetinden, güçlü hitabetinden övgüyle bahsettikleri Hüzeyl b. Abdülmelik'in ölümünün ardından yerine oğlu Ebû Mervân Abdülmelik b. Hüzeyl geçti (436/1045). Cebürü'd-devle lakabını alan Ebû Mervân kendi emirliği adına ordu teşhiz etti ve komşularıyla iyi ilişkiler kurdu. Ancak VI. Alfonso'ya itaat etmesi ve 478'de (1085) Tuleytula'nın (Toledo) düşmesinden sonra vergi ödemek zorunda kalması kendisini zor durumda bıraktı. Zellâka'da Murâbîtlar'ın zaferi sebebiyle kısa süreli bir bağımsızlığın ardından Sîd'e (Rodrigo Diaz de Vivar) vergi ödemek zorunda kaldı. Hristiyanların bölgede güçlenmesi onu Murâbîtlar'la